

LES ANTIGUES I LES  
NOVES FORMES  
D'ESCLAVATGE

Jaume Oliveras



Escriptor

De set en set

Josep Maria  
Casasús



# Esclaus sense ànima

**F**ou el 20 de novembre del 1542 quan l'emperador Carles proclamà les Lleis d'Índies, també conegudes com Lleis Noves, que volien posar ordre en l'explotació dels nadius i les terres de les Amèriques. El dominic Bartolomé de las Casas n'havia estat l'inspirador i es tractava de posar fi a les pràctiques abusives dels conqueridors, que havien esclavitzat els indígenes del Nou Món, convertits en un negoci més dels explotadors homes blancs vinguts d'Europa. L'emperador havia arribat a un acord amb l'Església, que defensava que els indígenes tenien ànima, i això obligava a considerar-los persones que no podien ser esclavitzades. L'ànima indígena entrava en el debat teològic i, ben cert, seria motiu de grans conflictes posteriors.

**AMB TOT, LES BONES INTENCIONS** de fra Bartolomé no tancaven el problema i, per contra, n'obria un de dramàtiques conseqüències. Les noves lleis anaven acompanyades de la consagració d'un concepte enganyós: els indis tenien ànima, que calia modelar, però els negres eren una raça inferior –subhumans– sense ànima, pel que podien ser esclavitzats. El continent africà s'obria com territori de pillatge.

**SI ELS NEGRES EREN CONSIDERATS** animals, tot justificava que fossin carn de tracte comercial i només calia traslladar-los als mercats d'esclaus europeus o americans i negociar amb la força del seu treball. A mitjan segle XVI s'iniciava la coneguda com "societat esclavista" i apareixien els negres, que feren immenses fortunes, i dels quals a Catalunya tenim uns bons exemples. Fins a finals del segle XVIII els esclaus foren beneficiosos negocis i les associacions antiesclavistes hagueren de lluitar molt per aconseguir primer la comprensió papal i després una abolicció escalonada als països europeus. A Amèrica l'esclavitud legal durà força més, tot i que començà a estendre's la idea que els negres tenien "una certa ànima".

**PER LES MATEIXES CARACTERÍSTIQUES** del tracte negrer és difícil parlar del



LLUÍS ROMERO

nombre de dones, homes i nens que foren esclavitzats i en els dos segles i mig de comerç obert es parla de xifres que van dels tretze milions –segons l'historiador Eric Hobsbawm– als seixanta d'algun fantasiador d'aventures. Els vaixells sobrecarregats, que a vegades eren la tomba de la meitat dels viatgers, i la compra-venda poc controlada no ajuden gens a precisar xifres prou afinades.

**ARA L'ORGANITZACIÓ CARICOM** (Comunitat d'Estats Caribenys) ha decidit reclamar a vuit països europeus una supermilionària quantitat en concepte de reparació per la destrucció social que significà l'arribada de dotze milions d'esclaus a les illes caribenyes,

**Al món, actualment, hi viuen en condicions d'esclavatge uns trenta-sis milions de persones**

que causaren, segons els advocats que porten el cas, "un continuat sofriment i un mal permanent" que han "generat traumes psicològics, encara vigents en les societats del Carib". A més de les reparacions econòmiques, els coordinats quinze estats caribenys demanen la condonació del deute i la posada en marxa d'un pla de repatriacions a favor de la comunitat rastafari, que aspira a tornar a Àfrica.

**QUAN L'ESCLAVATGE HISTÒRIC** és la demostració de la qualitat de l'home com el major depredador de l'home, aquests dies l'ONG Walk Free ha presentat un informe que afirma que al món, actualment, hi viuen en condicions d'esclavatge uns trenta-sis milions de persones. Talment, formes modernes d'esclavitud, com els treballs forçats, els matrimonis obligats, l'explotació infantil, les dones tancades a casa i, directament, aquelles persones raptades i desaparegudes en el còmplice oblit. Total, una trista realitat que demostra que hi ha molta gent sense ànima, i aquests no són precisament els esclavitzats sinó els esclavitzadors.

## Bons acudits

**C**atalunya ha estat una potència en el món de l'humor gràfic, com ho fou a mitjan segle XX en arts plàstiques i arquitectura... i com ho és ara en motorisme. El prestigi de la catalanitat en matèria d'humorisme periodístic comprèn també el País Valencià, on hi ha una sòlida tradició de publicacions satíriques arrelada en el segle XIX. La capacitat per endolcir l'actualitat amb una ironia cordial i enginyosa, a la manera britànica, s'afirmà al Principat, fins a la guerra del 36, en la modalitat dels acudits i les caricatures per a la premsa. Hi ha un periodista erudit que estudia a fons aquest patrimoni imprès de la comicitat. És Josep Maria Cadena. Acaba de treure el llibre que aplega l'obra que el gran Junceda publicà de 1910 a 1912.

Fou el dibuixant insigne del *iCu-Cut!*. En aquell setmanari inicià la seva carrera. Allí assolí èxits que han fet història, tot i que aquest no és l'objectiu que motiva els ninotaires. Fou el cas de l'acudit del 23 de novembre de 1905 (ara fa 109 anys) en què ridiculitzava un militar desconcertat en comprovar que la Lliga celebrava una victòria –electoral– mentre l'exèrcit perdia les batalles colonials. Uns oficials saquejaren el *iCu-Cut!*, ofesos per la facècia de Junceda. La feina aplicada per Cadena als grans mestres de l'humorisme català és ingent i intel·ligent. Ha recopilat tots els acudits de Junceda. Hi adjunta una fitxa tècnica i una explicació del context històric de quan foren publicats. Abans havia editat obra d'Opisso, el més murri i republicà dels dibuixants de premsa dels anys d'or. Té enllestit el volum de peces d'Ismael Smith, subtil observador dels cercles esnobes de l'època. Les recerques de Cadena no s'aturen. Treballa ara en altres primeres figures d'aquell esplet d'excel·lents ninotaires: Apa, el de més sensibilitat social; Llaverias, el més dotat per al dibuix i la sàtira, qui compartia amb un magistral Cornet el sentit cívic i polític. Són els artífexs d'un patrimoni documental que ens mostra que en temps de canvis com el nostre el bon humor pot estimular-nos a no de fallir malgrat les maltempades.

EN  
SÍSIF



Jordi  
Soler

